

Wojciech Przybyszewski

Rysunki ilustracyjne Saturnina Świerzyńskiego wykonywane na zamówienie Konstantego Hoszowskiego

W jednym z artykułów omawiających życie i twórczość Saturnina Świerzyńskiego (1820–1885) – ciągle jeszcze mało znanego i niedocenianego krakowskiego malarza i rysownika kościelnych wnętrz, wedyt, obrazów z postaciami świętych i dostojników kościoła oraz portretów osób świeckich¹ – Agnieszka Janczyk stwierdziła, że: „Większość ukazanych przez Świerzyńskiego kościołów została wcześniej wyobrażona przez jego poprzedników – Jana Nepomucena Głowackiego, Henryka Waltera i Jędrzeja Brydaka w cyklach rysunkowych i graficznych oraz Aleksandra Gryglewskiego, inne motywy wprowadził sam

¹ Zob. B. Fischinger, *Obraz Saturnina Świerzyńskiego „Wnętrze katedry wawelskiej”*, „Studia do Dziejów Wawelu” 5, 1991, s. 497–505; *Wawel 1000–2000* [katalog wystawy], Kraków 2000, t. 1, s. 268–272 i t. 3, il. 334–338; W. Przybyszewski, *Saturnin Świerzyński (1820–1885). Część I: Uśmiercony za życia*, „Gazeta Antykwaryczna” 61, 2001, nr 4, s. 68–71; tenże, *Saturnin Świerzyński (1820–1885). Część II: Z pamiętnika artysty*, „Gazeta Antykwaryczna” 62, 2001, nr 5, s. 74–77; tenże, *Saturnin Świerzyński (1820–1885). Część III: Spis obrazów*, „Gazeta Antykwaryczna” 66, 2001, nr 9, s. 69–74; A. Janczyk, *Saturnina Świerzyńskiego wnętrza katedry wawelskiej*, „Studia Waweliana” 9–10, 2000/2001, Kraków 2002, s. 221–229; A. Rudnik, *Saturnin Świerzyński (1820–1885) – malarz „pomników starożytnych” oraz widoków Krakowa i okolic* (praca magisterska obroniona w 2001 r. w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie); A. Janczyk, *Kaplica Zygmuntowska w malarstwie Saturnina Świerzyńskiego*, „Spotkania z Zabytkami” 2003, nr 10, s. 14–15; W. Bałus, E. Mikołajska, ks. J. Urban, J. Wolańska, *Sztuka sakralna Krakowa w wieku XIX. Część I*, Kraków 2004, s. 66 i 99; W. Przybyszewski, *Zaginione obrazy, zaginione fotografie – przyczynek do badań nad twórczością artystyczną Saturnina Świerzyńskiego*, „Dagerotyp” 13, 2004, s. 24–39, il. 14–16. A. Janczyk, *Feretron z obrazami autorstwa Saturnina Świerzyńskiego w kościele farnym w Rozwadowie na tle twórczości religijnej malarza*, „Rocznik Muzeum Regionalnego w Stalowej Woli” 3, 2004, s. 55–65; tenże, *Rysunki z przedstawieniami kościołów krakowskich Saturnina Świerzyńskiego*, „Spotkania z Zabytkami” 2005, nr 3, s. 9–12.

Świerzyński. Niektóre ujęcia wydają się opierać na wcześniej wydanych litografiach”². Podobnie było też w przypadku innych tematów podejmowanych przez tego artystę. W latach czterdziestych, pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XIX w., zanim dał się poznać jako znakomity odtwórca wnętrza i widoków krakowskich kościołów, Świerzyński wykonywał między innymi kopie obrazów znajdujących się w kościołach i w zbiorach prywatnych; malując portrety – pracował z modelem, ale przyjmował też zlecenia portretowe w oparciu o miniatury, fotografie i dagerotypy³ oraz – realizując te zamówienia – posługiwał się rysunkami i rycinami innych artystów.

Bywało jednak, że to on dostarczał wspomnianemu w cytacie Brydakowi wzorów rysunkowych do prac graficznych. Tak było na przykład z litografią przedstawiającą w całej postaci biskupa przemyskiego, krakowskiego, sekretarza królewskiego i podkanclerza koronnego Andrzeja Zawiszę Trzebickiego (1607–1679) w stroju biskupim i pastorałem w dłoni (rycina w kolekcji grafiki polskiej Muzeum Narodowego w Kielcach)⁴. Litografia ta – odbita na papierze, wymiary karty: 207 x 135 mm, wymiary litografii 160 x 110 mm (z napisami: 170 x 118 mm), sygn. na rycinie: l. d. *Rys. S. Świerzyński.*, śr. d. *Litogr. „Czasu” w Krakowie.*, p. d. *Lit. J. Brydak.*; pod litografią faksymile podpisu: *Andrzej Trzebicki Biskup Krakowski* – wykonana została przez Jędrzeja Brydaka (1837–1876), absolwenta Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, według rysunku Saturnina Świerzyńskiego, na zamówienie Konstantego Moroza Horszowskiego (1804–1884), senatora Galicji, sekretarza Rzeczypospolitej Krakowskiej, radnego m. Krakowa, dożywotniego prezesa Sądu Wyższego Galicji i wieloletniego prezesa krakowskiego Towarzystwa Dobroczynności, autora wielu rozpraw naukowych, popularnonaukowych oraz książek z dziedziny historii, prawa i nauk społecznych⁵, jako ilustracja do jego książki *Żywot Andrzeja Zawiszy Trzebickiego biskupa krakowskiego i księcia siewierskiego*, wydanej nakładem autora w Krakowie w 1861 r. i umieszczona na wklejce poprzedzającej kartę tytułową tego wydawnictwa (il. 1)⁶. Jak wynika z zapisu, znajdującego się

² Janczyk 2005 (przyp. 1), s. 12.

³ Przybyszewski 2004 (przyp. 1), s. 24.

⁴ W. Ozdoba-Kosierkiewicz, *Grafika polska. Katalog zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach*, Kraków 1986, s. 35, poz. 42, il.

⁵ C. Bąk, *Horszowski Konstanty Moroz*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 10, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964, s. 31–33.

⁶ K. Horszowski, *Żywot Andrzeja Zawiszy Trzebickiego biskupa krakowskiego i księcia siewierskiego skreślił Konstanty Horszowski P. O. D. Senator b. Rzeczypospolitej Krakowskiej, Prezes Rady ogólnej Towarzystwa Dobroczynności, Członek C. K. Towarzystwa Naukowego Kraków* (z dwoma wizerunkami, nakładem autora) w Krakowie (czcionkami C.K. Wszechnicy Jagiellońskiej) 1861.

1. Jędrzej Brydak, Andrzej Zawisza Trzebicki, biskup krakowski, ok. 1860, lit. wg rys. Saturnina Świerzyńskiego z 1858, wykonana w zakładzie litograficznym Marcina Salba w Krakowie. Repr. Biblioteka Narodowa

w przechowywanych w zbiorach Biblioteki Narodowej odręcznych zapiskach Saturnina Świerzyńskiego: „[Sierpień-wrzesień 1858]. Trzebicki biskup rysowany w małym formacie do dzieła Konst[antego] Hoszows[kiego]”⁷, rysunek portretu biskupa był już gotowy w sierpniu lub we wrześniu 1858 r. i powstał bezpośrednio po zrealizowaniu przez artystę dużego zlecenia na wykonanie serii szesnastu olejnych obrazów „Biskupów Krakowskich ze Zbioru O.O. Franciszkanów dla księdza Skrzyńskiego”, będących pomniejszoną wersją wybranych portretów z galerii portretów biskupów krakowskich w klasztorze franciszkanów w Krakowie⁸, z których pierwszych osiem obrazów Świerzyński namalował na wiosnę lub latem 1857 r., pozostałe zaś latem 1858 r.⁹ Wśród kopii dla Skrzyńskiego był też portret biskupa Andrzeja Zawiszy Trzebickiego¹⁰, „najlepszy z całego zbioru, galeryjny”, według nie podważonej do dzisiaj opinii Stanisława Tomkowicza¹¹. Oryginał tego obrazu, sygnowany *Daniel Schulz 1664*, także i dziś jest ozdobą galerii biskupów krakowskich w klasztorze Franciszkanów w Krakowie.

Warto przypomnieć, że litografia Brydaka wg rysunku Świerzyńskiego jest ważna również dla badań nad twórczością Daniela Schultza, gdyż – jak stwierdziła Marta Giżyńska-Matecka, opisując portret biskupa – „Kompozycję wnętrza [na tym obrazie – WP] znamy jedynie ze starej, reprodukowanej przez Hoszowskiego litografii (...), gdyż obecny stan zachowania [płótna] nie pozwala na jej odczytanie (...). Należałoby się zastanowić również czy postument z lewej strony nie dźwigał kolumny, gdyż kompozycja mogła być źle odczytana

⁷ S. Świerzyński, *Spis Obrazów przeze mnie malowanych jako też dochodów i wydatków malarskich i rysunkowych tudzież dochodów z lekcyi przeze mnie udzielanych* (rkps), Biblioteka Narodowa, Zbiory Specjalne, Dział Rękopisów, sygn. akc 12 777, karta 10 r.

⁸ Zob. S. Tomkowicz, *Galerya portretów biskupów krakowskich w krużgankach klasztoru OO. Franciszkanów w Krakowie*, Kraków 1905 (= Biblioteka Krakowska, 28).

⁹ Świerzyński (przyp. 7), karty: 8 v., 9 r., v., 10 r.

¹⁰ Tamże, karta 10 r., poz. 10.

¹¹ „(...) portret, ujęty w ramę złoconą, (...) jest prostokątny, malowany olejno na płótnie. Biskup na nim w całej postaci, wielkości nieco większej od naturalnej, stoi zwrócony w trzech czwartych w prawo (od widza), przybrany w strój pontyfikalny. (...) Malowanie pierwszorzędne, wyborne tak w rysunku jak w kolorycie, w oddaniu efektów powierzchni materiału, refleksów, światłocienia, fałdów draperii i szat; twarz znakomicie opracowana i odczuta; podobieństwo i studium natury bije z całości i z każdego szczegółu. Dotknięcie pędzla delikatne i pewne, a umiejętne. Technice doskonałej odpowiada talent niemały a głębsze pojęcie zadań sztuki. Portret to najlepszy z całego zbioru, galeryjny. Uderza w nim wpływ szkoły flamandzkiej” – Tomkowicz (przyp. 8), s. 144–146; od połowy XIX w. uznawany za pracę Daniela Frechera, w rzeczywistości jest arcydziełem Daniela Schultza, zob. M. Giżyńska-Matecka, *Portret biskupa Andrzeja Zawiszy Trzebickiego w krużgankach klasztoru oo. Franciszkanów w Krakowie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Historii Sztuki” 14, 1977, s. 43–70; B. Steinborn, *Malarz Daniel Schultz. Gdańszczanin w służbie królów polskich*, Warszawa 2004, s. 122, poz. kat. 15.

przez rysownika (...)”¹². Jednakże sugestia, że Świerzyński nie podolał zadaniu, wydaje się mało prawdopodobna. Artysta był zbyt dobrym rysownikiem¹³ i tak oczywistego błędu zapewne by nie popełnił.

Konstanty Hoszowski, przygotowujący właśnie do druku biografię biskupa, wiedział zapewne o pracach wykonywanych dla księdza Skrzyńskiego – jeśli nie bezpośrednio od zleceniodawcy, to może od swego młodszego brata Aleksandra (1817–1870), z którym Świerzyński, od czasu aresztowania za działalność patriotyczną w 1838 r. i wspólnego z nim pobytu w więzieniu, pozostawał w bliskich stosunkach¹⁴. Zlecił więc Świerzyńskiemu przygotowanie rysunku pod litografię. Znając daty: wykonania rysunku (sierpień lub wrzesień 1858 r.), umieszczonej w książce dedykacji: „Jaśnie Wielmożnej Zofii z hrabiów Branickich, hrabinie Arturowej Potockiej, prezesowej Towarzystwa Dobroczynności Krakowskiego [itd., itd.]” (24 czerwca 1860 r.) oraz roku wydania pracy (1861), można ustalić, że zamieszczona w *Żywocie Andrzeja Zawiszy Trzebickiego* Konstantego Hoszowskiego litografia Jędrzeja Brydaka, jedna z dwóch znajdujących się tam ilustracji, została wykonana około roku 1860.

Druga ilustracja – także litografia, odbita na papierze o wymiarach podanych wyżej, sygn. na rycinie: l. d. *Lit. J. Brydak.*, p. d. *Litogr. „Czasu” w Krakowie.*; podpis pod ryciną: „Starożytny Obraz Matki Boskiej, niegdyś znajdujący się w Szpitalu / Bractwa N.P.M. obecnie zaś w Kaplicy Domu schronienia ubogich w Krakowie” (il. 2) – została umieszczona w książce po stronie 184, za kartą z napisem „Przypisy i dowody historyczne”. Rysunek do niej, opisany przez Saturnina Świerzyńskiego w *Spisie Obrazów*: „[Maj-czerwiec 1859]. Rycina Matki Boskiej, kopia ze starego obrazu z Domu Towarz[ystwa] Dobroczynności dla

¹² Giżyńska-Matecka (przyp. 11), s. 51 (tekst ciągły oraz przypis 44).

¹³ Janczyk 2000/2001 (przyp. 1), s. 228; Przybyszewski 2004 (przyp. 1), s. 26.

¹⁴ Wspominając czasy swojego czternastomiesięcznego pobytu w więzieniu, po aresztowaniu w kwietniu 1838 r., Saturnin Świerzyński napisał m.in.: „(...) w tym samym gmachu na pierwszym piętrze siedział Alexander Hoszowski, także więzień stanu – starszy ode mnie latami, nauką i stanowiskiem jakie zajmował w świecie, albowiem brat jego był Senatoren Rzeczypospolitej(;) miewał książki i rysunki – grał na gitarze, rysował i malował” (S. Świerzyński, *Pamiętnik mojego życia* [rkps], Biblioteka Narodowa, Zbiory Specjalne, Dział Rękopisów, sygn. akc 12 776, karta 37). Artysta pozostawił też informacje o dwóch rysunkach, które w 1844 r. wykonał w prezencie dla Aleksandra Hoszowskiego (sierpień 1844: „Marya Stuart, kopia z ryciny, rysunek darow[any] Al[eksandrowi] Hoszowskiemu” oraz „[Maria Felicitá] Malibran, śpiewaczka, kopia z ryciny, rysunek darow[any] Al[eksandrowi] Hoszowskiemu”), trzech olejnych portretach Aleksandra Hoszowskiego: dwóch wykonanych w 1844 r. („[nr] 31. portrecik olejny Alexandra Hoszowskiego” oraz „[nr] 32. portrecik olejny Hoszowskiego”) i jednym w 1845 r. („[nr] 41. portret Alexandra Hoszowskiego”), a także jednym szkicu olejnym, namalowanym w 1867 r. i podarowanym Aleksandrowi Hoszowskiemu („[nr] 258. Widok Tyńca olejno, szkica na pap[ie-rze], darow[any] Hoszowskiemu”). Świerzyński (przyp. 7), karty: 3 v., 4 r., v., 15 v.

Jan. J. Brydak

Wydanie w Krakowie

Starożytny Obraz Matki Boskiej, niegdys znajdujący się w Szpitalu Bractwa N.P. M. obecnie zaś w Kaplicy Domu schronienia ubogich w Krakowie.

2. Jędrzej Brydak, Matka Boska z Dzieciątkiem, obraz z kaplicy Towarzystwa Dobroczynności w Krakowie, ok. 1860, lit. wg rys. Saturnina Świerzyńskiego z 1859, wykonana w zakładzie litograficznym Marcina Salba w Krakowie. Repr. Biblioteka Narodowa

Konst[antego] Hoszowskiego”, artysta wykonał w maju lub czerwcu 1859 r.¹⁵ Tak więc i ta litografia ukończona została przez Brydaka około 1860 r.

Poza dotychczas wskazanymi w zapiskach Świerzyńskiego znajdują się jeszcze dwie informacje o pracach rysunkowych wykonywanych dla Konstantego Hoszowskiego.

Pierwsza: „Grud[zień 1863]. Rysunek dla p[ana] Hoszowskiego”¹⁶ – zdradza, co prawda, osobę zamawiającego poprzez użycie skrótowego „p.” w słowie „pana” (co, zważywszy na zażyłe stosunki łączące Saturnina Świerzyńskiego i Aleksandra Hoszowskiego nie byłoby możliwe do przyjęcia w odniesieniu do tego ostatniego)¹⁷, ale jest bardzo ogólna i nie mówi nic o temacie pracy, z której, być może, zleceniodawca nie skorzystał. W każdym razie autorowi komunikatu nie udało się odnaleźć grafiki wykonanej w oparciu o ten rysunek.

Nie mógł nią być litografowany portret Jana Kazimierza Denhoffa, umieszczony na stronie poprzedzającej kartę tytułową książki Konstantego Hoszowskiego *Obraz życia i zasług opatów mogiłskich*, Kraków 1867¹⁸ – papier, karta o wymiarach: 267 x 213 mm, wymiary litografii (owal): 138 x 114 mm, sygn. na rycinie: l. d. *J. Brydak*; podpis pod ryciną: *JAN KAZIMIERZ DÖNHOF / Kardynał, Biskup i Opat Mogiłski.*, poniżej: *Litogr. „Czasu” M. Salba w Krakowie.* Autorstwo Świerzyńskiego wyklucza bowiem sygnatura innego artysty umieszczona w obrębie pracy. Grafikę tę wykonał zatem, podobnie jak dwie poprzednie, Jędrzej Brydak, tyle tylko, że tym razem według własnego rysunku, zapewne około 1866 r.

Wydaje się, iż owa enigmatyczna informacja w *Spisie Obrazów* Saturnina Świerzyńskiego nie odnosi się także do litografii przedstawiającej portret księdza Antoniego Bystrzonowskiego, działacza krakowskiego Towarzystwa Dobroczynności, poprzedzającej życiorys księdza, napisany przez Konstantego Hoszowskiego i opublikowany w 1868 r. w *Pamiętniku Towarzystwa Dobroczynności Krakowskiego*¹⁹ – papier, karta o wymiarach: 233 x 170 mm, wymiary

¹⁵ Świerzyński (przyp. 7), karta 10 v.

¹⁶ Tamże, karta 13 v.

¹⁷ Zob. przyp. 14.

¹⁸ K. Hoszowski, *Obraz życia i zasług opatów mogiłskich skreślił Konstanty Hoszowski, obojga praw doktor, senator b. Rzeczypospolitej Krakowskiej, prezes Rady Ogólnej Towarzystwa Dobroczynności, radca miejski, tudzież Arcybractwa Miłos. i Banku Pobożn., członek C.K. Towarzystwa Nauk. Krak., (z ryciną), w Krakowie (w drukarni C.K. Uniwersytetu Jagiellońskiego) 1867.*

¹⁹ K. Hoszowski, *Życiorys X. Antoniego Bystrzonowskiego ś. t. d., dziekana Katedry krakowskiej i senatora b. Rzeczypospolitej Krakowskiej napisał (...), w: Pamiętnik Towarzystwa Dobroczynności Krakowskiego, wydany z powodu obchodzonego w d. 24 i 25 czerwca 1866 r. pięćdziesiąt-letniego Jubileuszu wskrzeszenia w roku 1816 tegoż Towarzystwa (z 10 wizerunkami), w Krakowie (w drukarni „Czasu” W. Kirchmayera) 1868, s. 163–171, tabl. 1 (przed s. 165).*

litografii: 155 x 115 mm, podpis pod ryciną: *KS. ANTONI BYSTRZONOWSKI / Dziekan Katedralny Krakowski, / znakomity Dobroczynca Zakładu Tow. Dobr.,* poniżej: *Litogr. „Czasu” M. Salba w Krakowie.* Podobnych bowiem portretów w tym okolicznościowym wydawnictwie (przy życiorysach innych zasłużonych dla Towarzystwa Dobroczynności osób), zdradzających rękę tego samego rysownika, jest jeszcze osiem, a tak dużego zamówienia Świerzyński w swoich zapiskach z pewnością by nie pominął.

Natomiast dziesiąta (choć w kolejności pierwsza z zamieszczonych) ilustracja w *Pamiętniku Towarzystwa Dobroczynności Krakowskiego* jest związana z kolejną (i ostatnią już) informacją w *Spisie Obrazów* Saturnina Świerzyńskiego o rysunkach ilustracyjnych wykonywanych przez artystę na zlecenie Konstantego Hoszowskiego. Chodzi o zapis z marca 1868 r., w którym jest mowa o rysunku przedstawiającym błogosławionego Prandotę Młodszeo, biskupa krakowskiego z rodu Odrowążów, syna komesa Sąda, pana na Białaczowie²⁰: „[Marzec 1868]. Rysunek Błog[osławionego] Prandoty dla p[ana] Konstantego Hoszowskiego”²¹. Wykonana według tego rysunku litografia – papier, karta o wymiarach: 233 x 170 mm, wymiary litografii: 152 x 113 mm, podpis pod ryciną: *BŁ. PRANDOTA z BIAŁACZOWA. Biskup Krakowski Patriarcha dobroczynności w Krakowie.*, poniżej: *Litogr. „Czasu” M. Salba w Krakowie.* (il. 3) – ma zupełnie inny charakter niż pozostałych dziewięć ilustracji zamieszczonych w tej książce. Ukazuje ona biskupa w całej postaci w kościelnym wnętrzu i poprzedza pierwszy z rozdziałów z życiorysami osób zasłużonych dla dobroczynności – artykuł Konstantego Hoszowskiego *O zasługach błogosławionego Prandoty, biskupa krakowskiego, w dziedzinie dobroczynności położonych*²², otwierając cykl dziesięciu litografii z portretami, zamieszczonych w tym jubileuszowym wydawnictwie²³.

²⁰ H. Widacka, *Prandota Młodszy*, w: *Katalog portretów osobistości polskich i obcych w Polsce działających*, t. 4 (P-S), Warszawa 1994 (= Katalogi Zakładu Zbiorów Ikonograficznych Biblioteki Narodowej. Grafika 1), s. 112, poz. 4229; *Suplementy oraz poprawki i uzupełnienia do tomów 1–5 Katalogu portretów osobistości polskich i obcych*, Warszawa 1998 (= Katalogi Zakładu Zbiorów Ikonograficznych Biblioteki Narodowej. Grafika 1), s. 114; il.: *Katalog portretów osobistości polskich i obcych w Polsce działających*, t. 7 (P-Ż). *Ilustracje*, Warszawa 1999 (= Katalogi Zakładu Zbiorów Ikonograficznych Biblioteki Narodowej. Grafika 1), s. 63, poz. 4. 4229.

²¹ Świerzyński (przyp. 7), karta 16 v.

²² K. Hoszowski, *O zasługach błogosławionego Prandoty, biskupa krakowskiego, w dziedzinie dobroczynności położonych skreślił (...)*, w: *Pamiętnik Towarzystwa Dobroczynności Krakowskiego* (przyp. 19), s. 107–118, tabl. 1 (przed s. 109).

²³ Są to kolejno portrety: 1 – biskupa Prandoty Młodszeo, 2 – prymasa Jana Pawła Woronicza, 3 – prezesa Senatu Stanisława hr. Wodzickiego, 4 – wojewodziny krakowskiej Tekli z hr. Wodzickich Małachowskiej, 5 – ordynata myśłowskiego Stanisława Mieroszewskiego, 6 – prezesowej Dam Towarzystwa Dobroczynności Petroneli z ks. Jabłonowskich hr. Wodzickiej,

BŁ. PRANDOTA z BIAŁACZOWA.

Biskup Krakowski

Patryarcha dobroczynności w Krakowie.

Litogr. przez M. Salba w Krakowie.

3. N.N., Portret biskupa Prandoty Młodszeo, 1868, lit. wg rys. Saturnina Świerzyńskiego z 1868, wykonana w zakładzie litograficznym Marcina Salba w Krakowie. Repr. Biblioteka Narodowa

Omówione rysunki ilustracyjne Saturnina Świerzyńskiego nie były jedynymi jego pracami, z których wykonywano litografie. W zbiorach Muzeum Historycznego m. Krakowa znajduje się na przykład, sporządzona w zakładzie litograficznym „Czasu” Marcina Salba w Krakowie, litografia przedstawiająca uzdrowisko Swoszowice pod Krakowem, do której rysunek artysta ukończył 1 lutego 1862 r.²⁴ Świerzyński wykonywał też rysunki ilustracyjne na zamówienie Józefa Łepkowskiego (w latach 1858 i 1873)²⁵ oraz Walerego Wielogłowskiego (w latach 1862–1863)²⁶. Odnalezienie ich odpowiedników w postaci grafik wykorzystanych w publikacjach obu tych zleceniodawców może być interesującym wyzwaniem dla badaczy i popularyzatorów dokonań artystycznych Saturnina Świerzyńskiego.

Illustrative Drawings Executed by Saturnin Świerzyński on Konstanty Horszowski's Commission

The author discusses three drawings which he has identified as works by Saturnin Świerzyński (1820–1885), a Cracow painter and draughtsman who is still little known and underestimated. They were commissioned by Konstanty Horszowski, a Senator of Galicia, Secretary of the Commonwealth of Cracow, a councillor of the City of Cracow, President of the Superior Court of Galicia, a post he held for life, for many years President of the Cracow Charitable Society, and the author of treatises on history, law, and social sciences. As can be inferred from the artist's notes, he executed for Horszowski some drawings from which lithographs were later made to illustrate the latter's publications. For one of his books, entitled *Żywot Andrzeja Zawiszy Trzebickiego biskupa krakowskiego i księcia siewierskiego* (The Life of Andrzej Zawisza Trzebicki, Bishop of Cracow and Duke of Siewierz) (Kraków 1861), the artist drew copies of the portrait of Bishop Andrzej Trzebicki in the cloisters of the Franciscan monastery in Cracow (August or September 1858) and of the picture of the Virgin and Child in the chapel of the Cracow Charitable Society (May or June 1859). Lithographs from these drawings were made by Jędrzej Brydak. In addition, a lithograph after a drawing by Świerzyński, depicting the Blessed Prandota of Białaczów, opened Horszowski's article, *O zasługach błogosławionego Prandoty, biskupa krakowskiego, w dziedzinie dobroczynności położonych* (On the Services Rendered by the Blessed Prandota, Bishop of Cracow, in the Field of Charity), published in *Pamiętnik Towarzystwa Dobroczynności Krakowskiego* (Kraków 1868). Furthermore, it is known from the artist's own records that in 1863 he made another drawing for Horszowski, but as the record is very enigmatic, this work has not so far been identified.

7 – księdza Antoniego Bystrzonowskiego, 8 – majora b. Wojsk Polskich Teofila Łętowskiego, 9 – prezesowej Dam Towarzystwa Dobroczynności Zofii z hr. Branickich hr. Potockiej Arturowej, 10 – bankiera krakowskiego Wincentego Wolffa.

²⁴ „Rok 1862. 1 Luty. Rysunek do Sforszowic do dziełka. [za co otrzymałem równowartość] 28 [złoty polskich]” – Świerzyński (przyp. 7), karta 12 v.; por. Przybyszewski 2001 (przyp. 1), cz. II, s. 77, il. 5.

²⁵ Świerzyński (przyp. 7), karty 9 v., 20 r.

²⁶ Tamże, karta 12 v., 13 r., v.